

ПРАБЛЕМА ВЫКАРЫСТАННЯ НЕАЛАГІЗМАЎ У СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ

XXI стагоддзе – гэта стагоддзе новых тэхналогій і новаўводзінаў, многія з якіх сталі неад’емнай часткай нашага жыцця. У паўсядзённым жыцці часта выкарыстоўваюцца неалагізмы. Для карыстальнікаў мовы гэтыя словы часам успрымаюцца цяжка: з аднаго боку, чалавек не разумее значэння і не можа падабраць беларускія адпаведнікі, з другога, не жадае забруджваць мову запазычаннімі.

Прычыны ўзнікнення, шляхі запазычання, складанасці перакладу, цяжкасці, звязаныя з запазычаннем слоў, – гэтыя і іншыя пытанні склалі праблемнае поле нашай работы і абумовілі яе актуальнасць.

Даследаванне асаблівасцей выкарыстання неалагізмаў у сучаснай беларускай мове будзе складаць мэту нашай працы.

Важнай работай з’явілася выяўленне неалагізмаў апошніх двух дзесяцігоддзяў і акрэсліванне іх тэматычных груп. Быў праведзены аналіз пэўных тэматычных груп і вызначаны магчымыя спосабы перакладу неалагізмаў на беларускую мову.

Асноўную частку лексікі беларускай мовы складаюць спрадвечна беларускія словы. Тым не менш, лексіка беларускай мовы ўвесь час развіваецца і папаўняецца неалагізмамі, запазычанымі словамі. Пры гэтым адны словы паступова выходзяць з ужытку, а іншыя, наадварот, з’яўляюцца ў мове. Асноўная прычына з’яўлення неалагізмаў – імклівыя змяненні жыцця ва ўсіх яго напрамках.

У мовазнаўстве многія даследчыкі лічаць, што запазычанні узба-гачаюць мову, адлюстроўваюць новыя тэндэнцыі развіцця грамадства, пашыраюць лексічны слоўнік носьбітаў мовы. Акрамя таго многія неалагізмы ўваходзяць у склад мовы с прычыны ўзнікнення новых паняццяў, якія адпаведна не мелі абазначэння ў мове (буцік, маркетынг, рыэлтар, інтэрактыў).

Мы будзем разглядаць найбольш часта ўжывальныя неалагізмы і разглядаць выпадкі іх дарэчнага ўжывання ў мове, перакладаючы ці замяняючы (калі магчыма) неалагізмы беларускімі лексічнымі адзінкамі.

Напрыклад, сучасныя неалагізмы, якія выкарыстоўваюцца ў крыптаіндустрыі і тэхналогіі блокчэйна (зразумела, што за віртуальнымі грашыма будучыня, у якой будзе з’яўляцца лексіка для абазначэння новых паняццяў).

Блокчэйн (block chain-ланцужок блокаў (па-беларуску: шэраг раздзелаў)) – размеркаваны рэестр, які складаецца з ланцужка блокаў фінансавых транзакцый, у якой кожны наступны блок крыптаграфічна звязаны з мінулым.

Крыпталвалюта – размеркаваная і дэцэнтралізаваная сістэма бяспечнага абмену і перадачы лічбавых грашовых знакаў, заснаваная на сродках крыптаграфіі (па-беларуску: нябачныя грошы)

Майнінг – неабходны і важны працэс у сетцы біткоіна і іншых крыпталвалют, у выніку якога ў блокчэйн дадаецца новы блок транзакцый і адбываецца эмісія манет.

Неалагізмы, якія ўжо выкарыстоўваюцца ў паўсядзённым жыцці:

Стэйвакейшн – прыклад злучэння двух слоў – stay (заставацца) + vacation (водпуск). Апісвае выпадак, калі чалавек у адпачынку нікуды не едзе, а застаецца дома (як прыгожа гучыць па-беларуску – я быў дома).

Мітайм – гэта словазлучэнне азначае час, выдаткаваны на сябе. Адключыць тэлефон, тэлевізар і планшэт / камп’ютар / ноўтбук і дазволіць сабе хоць на кароткі час адпачыць (па-беларуску – адпачынак у адзіночку).

Кэтфішынг – спакуса нешта перабольшыць або падфарбаваць пры апісанні сябе і свайго жыцця ў Інтэрнэце пры зносінах з кім-небудзь (звычайнае беларускае – пахваліцца).

У выніку нашага даследавання мы прыйшлі да думкі, што ўжыванне падобных слоў “бяскрыўдна” ў тым выпадку, калі яны не маюць адпаведнікаў у беларускай мове і запаўняюць адсутнасць слоў ці паняццяў ў нашам слоўніку. Іншая справа – тэндэнцыя замяняць звыклія беларускія словы словамі замежнага паходжання. Для таго каб не згубіць сваю нацыянальную ідэнтычнасць, самабытнасць, у тым ліку і ў мове, мы павіны знайсці адпаведнікі ў нашай мове або стварыць свае неалагізмы.

Ці можна сённяшнія змены з поўным правам назваць развіццём, калі замест “законны” мы гаворым “легальны” (англ. Legal – законны), замест “тэрміновы” – “экстранны” (англ. Extra – звыш), замест “злачынны” – “крымінальны” (англ. Criminal – злачынны). Родныя беларускія словы непрыкметна ператвараюцца ў лішнія і непатрэбныя, і пра іх паціху забываюцца, а замежныя словы непрыкметна адаптуюцца ў нашай мове.

У нашай рабоце мы падкрэсліваем, што да замежных слоў носьбіт мовы непрыкметна прызвычайваецца, але яны не маюць беларускага караня і таму не нясуць ніякай сэнсавай нагрузкі (сэнсавая нагрузка з’яўляецца, калі мы даведваемся пра значэнне замежнага слова і перакладаем яго на беларускую мову). Першапачаткова бяскрыўднае захапленне замежнымі словамі можа паступова ператварыцца ў нейкі моцны навык паўсюднага выкарыстання іншамовных слоў і набыць уласцівасць устойлівай звычкі. А падобная звычка здольна змяніць увесь лад мовы, бо з выцясненнем з яе спрадвечных слоў выпадаюць і слоўнікавыя звароты з гэтымі словамі.

Можна зрабіць выснову, што ў беларускай мове ўжо ёсць нямала прыгожых слоў і нам варта ўжываць неалагізмы там, дзе гэта сапраўды неабходна.

СПІС ВЫКАРЫСТАНАЙ ЛІТАРАТУРЫ

1. Авторская неологизация в современных славянских языках // XV Міжнародны з'езд славістаў (Мінск, 20-27 жніўня 2013 г.): тэзісы дакладаў. У 2 т. Т. 1. Мовазнаўства /рэдкал.: А. А. Лукашанец (і інш.). — Мінск: Беларуская навука, 2013. — С. 34.
2. Белакурская, Ж. Я. Сучасная беларуская мова: вучэбна-метадычны комплекс для студэнтаў I – II курсаў па спецыяльнасці 1-21 05 02 “Беларуская філалогія”/ Ж. Я. Белакурская, А. А. Радзевіч; пад рэд. С. М. Якубы.- Мінск: БДУ, 2008. – С.43
3. Беларуска-рускі тлумачальны слоўнік новых значэнняў слоў/ В. І. Уласевіч, Н.М. Даўгулевіч.– Мінск:Аверсэв,2013.– 253с.
4. Булыка, А. М. Слоўнік іншамоўных слоў. – Мінск: Народная асвета, 1993. – 398с.
5. Беларуская мова ў працах замежных лінгвістаў. — Мн.: БДУ, 2010. – 184 с. (у суаўтарстве з А. А. Прыгодзіч).
6. Валашын, Я. Бітва за роднае слова / Я. Валашын // Звязда. – 2011. – № 10. – С. 7
7. Уласевіч, В. І. Слоўнік новых слоў беларускай мовы / В. І. Уласевіч, Н. М. Даўгулевіч. – Мінск: ТетраСистемс, 2009. – 444 с.
8. Уласевіч, В. І. Лексічныя працэсы ў беларускай мове 90-х гадоў XX ст.: канд. філал. навук: 10.02.01 / В. І. Уласевіч; НАН Беларусі, Інстытут мовазнаўства імя Я. Коласа. – Мінск, 2002. – 20 с.